

Yusuf ÖZMERDİVENLİ

Kayseri Lisesi Emekli Fizik Öğretmeni ve Müdür Yardımcısı

Başyazar

Türk Harf İnkılabı Haftası Nedeniyle: OSMANLI'DAN BUGÜNE ALFABENİN TARİHİ GELİŞİMİ- 1

Tarih, ATATÜRK'Ü kendi ulusuna olduğu kadar, insanlığa da, büyük hizmetler veren bütün çağların seçkin kişisi olarak kaydedecektir. Bunda kuşku yok. İsmet İnönü'nün dediği gibi, O, "insanlık idealinin âşık ve mümtaz simasıdır." Haksızlığa ve zulme uğramış, insanca yaşama hakkı kendisine çok görülmüş ulusunun hukukunu savunma savaşını yaparken de insanlık ilkelerini incitmeye: her koşul ve durumda bu ilkelere bağlı kalmaya özen ve saygı gösteren ATATÜRK gibi bir önderin benzerleri bulunsa bile, bunların sayısı, her halde bütün bir tarih içinde parmakla gösterilecek kadar az olmalıdır... Bu kişilerin arasında da O'nun yeri kendine özgü üstün değer ve ayrıcalıklı niteliklerle belirlemektedir.

Atatürk tarihsel görevini yaparken, dayandığı ilkeler ne ise, O'nun izinde olanların da dayandığı bu ilkeler olacaktır. Türk kültürünü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetini sonsuza dek yaşatma görevini üstlenen kuşaklar, hiç bir zaman ve hiç bir durumda bu ilkelerden sapma ve ayrılmama gereğini anlamak, buna göre bilinçlenmek, hatta bu gereği bilinçaltına yerleştirmek zorundadırlar.

Bu amaca hizmet etmek ve katkıda bulunmak üzere Türk Harf İnkılabı Haftası ve Türk Harf İnkılabının 124. yılı nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde kullanılan elif ba cüzleri, 1920'lerden günümüze kadar yüze yakın alfabeye örneklerinden sunarak Harf İnkılabı hakkında bilgi vermeye çalışacağım. Bunlara geçmeden önce bu yazıma gerekçe teşkil eden Milli Eğitim Bakanlığımızın genelgesine göz atalım:

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI Müsteşarlık Özel

SAYI: B.08.MÜB. 0.37.02.00/2453

KONU; Türk Harf İnkılabı Haftası

Tarih: 16/10/1998

GENELGE

1998/104

İLGİ:

a) 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilip, 3 Kasım 1928 tarih ve 1030 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun ve ekinde Türk Alfabesi Levhası.

b) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (42. Madde)

c) 14 Haziran 1973 tarih ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (10. Madde)

Ulu Önder Atatürk, kurucusu olduğu ve "En büyük eserim!" dediği "Cumhuriyet" in ilânından sonra;

-Okuma ve yazmanın herkese kolaylıkla öğretilmesi,

-Bilgi ve kültürün ülkenin her yanına yayılması,

-Türk dilinin bağımsızlığının sağlanması,

-Türkçenin Arap harfleriyle yazılışındaki zorluğun bir an önce giderilmesi,

-Türk dilinin yapısına uymayan Arap harflerinden kurtarılması ve yapısına en uygun Lâtin esasından alınan yeni Türk harflerinin

uygulanması amacıyla "Türk Harf İnkılabı" yapılmasının gereğine inanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda, 1927 yılında; "Türk Harf İnkılabı" ile ilgili çalışmaların başlanmasına karar verilmiş ve Atatürk'ün emriyle, "Lisanımızda Lâtin harflerinin suret ve imkânı tatbikini düşünmek" üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kurulan Dil Komisyonu, 26 Haziran 1928'de çalışmalarına başlamıştır.

Atatürk; 9 Ağustos 1928 Perşembe akşamı İstanbul Sarayburnu'nda yaptığı konuşmada-, "*Arkadaşlar, bizim ahenkdar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu lüzumu anlamak mecburiyetindeyiz... Çok işler yapılmıştır. Ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz son değil, lâkin çok lüzumlu bir iş daha vardır: Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Her vatan-daşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatan-perverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz.*" diyerek, harf inkılabını başlatmış ve ülkemiz; öğrencisi bütün Türk ulusu olan, büyük bir okul haline gelmiştir.

Türk ulusuna çağdaş bilim ve kültür yolunu açan; bizi biz yapan, diğer uluslardan ayıran, ulusal karakter ve irademiz ile manevî gücümüzün kaynağı, değerlerimizin temeli olan güzel ve zengin TÜRK-ÇEMİZİ ifade edecek yeni harflerle ilgili olarak Atatürk, 1 Kasım 1928 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Açış Nutku'nda; "*Büyük Türk milleti, cehaletten az emekle, kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak, Lâtin esasından alınan Türk alfabesidir*" demiştir.

AYNI GÜN, "*TÜRK HARFLERİNİN KABUL VE TATBİKİ HAKKINDA KANUN*", TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE KABUL EDİLMİŞ VE 3 KASIM 1928'DE RESMÎ GAZETEDE YAYIMLANARAK YÜRÜRLÜĞE GİRMİŞTİR. (KANUN NO: 1353).

Atatürk'ün önderliğinde kabul edilen Türk alfabesini, Türkçemizi yaşatmak, korumak, ülkemizin geleceği açısından bu yük önem taşımaktadır. Bu nedenle Harf inkılabıyla bağımsızlığa kavuşan ana ve resmî dilimiz olan güzel Türkçemiz; ulusal birliğimiz, dirliğimiz, beraberliğimiz ve Devletimizin sonsuza kadar yaşaması bakımından en büyük güvencemizdir.

Çünkü dil; bir ulusun nesillerini birbirine bağlayan, devamlılığını sağlayan ve kökü tarihin derinliklerine dayanan bir anlaşma aracı olup; düşüncenin kendisi, millet olabilmenin ilk koşulu; ilerleme ve kültürün de temelini oluşturur.

Geleceğimizin güvencesi olan çocuklarımıza ana dilimiz Türkçeyi, anlam ve önemine uygun olarak öğretmen görevi ise, okullarımızda geleceğimizin mimarı olan değerli öğretmenlerimize düşmektedir.

24 Kasım 1928 tarih ve 1030 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan "Millet Mektebi Teşkilâtı Talimatnamesi" ile Ulu Önder Atatürk, "BA-ŞÖĞRETMEN" unvanını aldığından, bildiği üzere o günün anısına, her yıl 24 Kasım tarihinde, Öğretmenler Günü kutlamaları yapılmaktadır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN 75'İNCİ YILINI COŞKUyla KUTLADIĞIMIZ 1998 YILINDAN İTİBAREN; 1 KASIM TARİHİ VE ONU

TAKİP EDEN HAFTA, BUNDAN BÖYLE; "TÜRK HARF İNKILÂBİ HAFTASI" OLARAK KUTLANACAKTIR.

Bu kutlamalarda; ana dilimiz Türkçenin korunup zenginleştirilerek sonsuza kadar ya-şatılması amacına uygun olarak, Atatürk, Türk alfabesi ve Türkçemiz ilgili çeşitli etkinliklere yer verilecek, bu etkinliklerin uygulanmasında konunun anlam ve önemine uygun gereken özen gösterilecektir.

"TÜRK HARF İNKILABI HAFTASI" etkinliklerinde;

1. Okul içi ve okullar arası çeşitli yarışmalar yapılması,
2. Toplumun her kesiminin; bu konuda bilgilendirilmesi ve duyarlı olması için gerekli önlemlerin alınması,
3. Konuyla ilgili-, sergi, yarışma, panel, sempozyum, konferans, söyleşi, açık oturum vb. etkinlikler düzenlenmesi ("Atatürk ve Türk Harf inkılâbı", "Türk Harf inkılâbının Etkileri", "Çevremizde Türk Harf inkılâbı", "Yaşayan Türkçemiz", "Türkçemizi Düzgün ve Doğru Konuşma ve Yazmanın Önemi", "Türk Dilini Sevdirmek ve Kurallarını Öğretmek" vb. konuların ele alınması),
4. Türk Harf inkılâbı Haftasında her yıl yapılacak olan etkinlikler içeren rapor ve ekindeki dokümanların (belge, bilgi, fotoğraf, CD, kaset vb.) birer örneğinin, arşivlenmek üzere, iliniz Cumhuriyet Eğitim Müzesi'ne verilmesi,
5. Kamu kurum ve kuruluşları ile basın-yayın organlarının katılımlarının sağlanması, hususlarına önem verilecektir.

"TÜRK HARF İNKILABI HAFTASI"; bu genel-ge ekindeki 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilip; 3 Kasım 1928 tarih ve 1030 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1353 sayılı "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun", T.C Anayasası (42. Madde), 14 Haziran 1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu (10. Madde) çerçevesinde yapılacak çalışmalarla kutlanacaktır.

Bilgilerinizi ve konun anlamı ve önemi dikkate alınarak gereğinin yapılmasını önemle rica ederim.

Hikmet ULUGBAY
Milli Eğitim Bakanı

Harf inkılâbı:

Türkler tarih boyunca çeşitli harfler kullanmışlardır. Orta Asya'da kullandıkları Göktürk harfleri Türlerin kendilerine özgüdür. Yani başkalarından alınmamış, ulusal harflerdir.

Türkçenin bilinen en eski yazısı, Orhon ve Yenisey Yazıtlarında görülen yazılardır. Bundan sonra Uygur yazısı görülür, daha sonra da bunun yerine Arap harfleri tutmuştur. Arap harflerinin Türkler tarafından kullanılması, İslâmiyet'in kabulünden sonra başlamıştır. Fakat bu harfler hiçbir zaman Türk diline uymamıştır. Çünkü Türkçede sadalı harflerin çok olmasına mukabil, Arapçada sadalı harfler azdır. Bu sebeple Arap harfleriyle Türkçe, kolay yazılıp okunamıyordu. Kelimeleri klişe halinde bellemek için uzun senelere ihtiyaç vardır. Türkler Müslümanlığı kabul ettikten sonra Arap yazısını kullanmaya başladılar. Ancak, Arap yazısı Arap dilinin özelliklerine uygun, o dilin ihtiyaçlarını karşılayan yazıydı. Türkçenin yapısına uymuyordu, konuşulduğu gibi yazmaya elverişli değildi. Bu yüzden kullanmada güçlük çekiliyordu.

Arap harfleri, Arapçaya çok iyi uymakla beraber, Türk dili için yetersiz, elverişsizdi. Türkçe, Arap harfleri ile kolay yazılıp okunamıyordu. Konuşulduğu halde yazılamayan, yazıldığı gibi okunamayan bir yazı dili, Türk kültür hayatını baltalamakta idi. Bu harfler, Türkçenin yapısına hiç uymadığı için, okula yeni başlayan çocuk, ancak ezberleme yoluyla okuyup yazmayı öğrenebiliyordu. Başlıca güçlük şuradan geliyordu:

Türkçe, dünyanın en çok sesli harfine sahip dildir. (A-E-U-Ü-O-Ö-I-İ) seslerinin fonetik olarak tümü, başka hiçbir dilde yoktur. Böyle-sine zengin ve renkli dilimizde, bu sesler hep kısa aksanla telaffuz edilir. Uzun sesli harf Türkçede yoktur. Apayrı bir yapıya ve fonetiğe sahip Arap dilinde yalnız (A-I-U-O) sesli harfleri ve sesleri vardır. Bu sesler yerine göre uzun veya kısa olarak telaffuz edilir. Sesli harf az-

lığı, Arap alfabesinde kısa sesler için ayrı harflere ihtiyaç gösterme-miştir. Böylece, Türkçe sözcükler, Arap harfleriyle yazılırken seslilerin çoğu gösterilemez. Bu anormalliğe, bazı sessiz harflere, sesli görevi de verilerek bir çare bulunmak istenmiştir. Örneğin, Arapça 'da (V) sessiz harfi uzun söylenişli (U), Türkçe'de hem (V) ve hem de (O-Ö-U-Ü) seslerini ve harflerinin yerini alırdı. Bu suretle Türkçemiz tam bir yazı karmaşıklığının içine düşürülmüştür.

Harf inkılâbına karşı olanlar, Japonları, Çinlileri, ya da Slavla-rı örnek göstererek onların yazılması ve okunması pek zor olan alfabelerini atmadıklarını söylerler. Halbuki Japonya'da Çin alfabesi, kendi dillerinin özelliklerinden çıkmış ulusal bir alfabedir. Onlar Latin harfleriyle kendi dillerinin fonetiğine uygun seslerle asla yazamazlar. Bu nedenle onların alfabeleri kendi dillerine uygundur.

Arap harfleri, Türkçe'ye uysaydı, belli ki, bir inkılâba (hem dil ve hem de harf) ihtiyaç duyulmayacaktı. Çünkü o zaman Türkçe söz-cüklerin yerine Arap ve Fars sözcükleri girememiş olacaktı. Türkçeyi bin yıldan beri düştüğü bu çıkmazdan kurtarmakta son aşamasına vardırma yalnız Atatürk'ün eseridir.

Türk inkılâbının en büyük gayelerinden biri, Türk cemiyetini ya-bancı olan kültür vasıtalarından kurtarmaktı. Bunun başında alfabe geliyordu. Bu sebeple üzerinde işlenmiş olan Lâtin alfabesini kabul etmekle aynı zamanda Batı medeniyetine daha çok yaklaşarak, ondan istifade etmek imkânını bulacaktık.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarından beri bizde de, şimdi kul-lanmakta olduğumuz Latin asıllı alfabe-yi kullanmak için bir eğilim belirdi. Ama Cumhuriyete gelinceye kadar bunu gerçekleştirmeye olanak bulunamadı.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra da bu konuda basında ve ay-dınlar arasında birçok tartışmalar oldu. Sonunda, 1928'de, Milli Eğitim Bakanlığı bir Alfabe Encümeni kurarak Arap harfleri yerine geçmek ve Latin harflerine dayanmak üzere yeni Türk Alfabesini hazırlamaya başladı. Aynı yılın yaz aylarında ATATÜRK İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında bilgin ve aydın kişileri toplayarak bu konuyu ele aldı. Alfabe Encümenince hazırlanan yeni harfler üzerinde çalışmaya başladı. Bu çalışmaların sonunda Latin harflerinden oluşan alfabe-yi son biçimi verildi. Bundan sonra yeni harflerin ulusa yayılması işine girildi.

ATATÜRK, inkılapları doğrudan doğruya halk arasına girerek halkla birlikte gerçekleştirdi. Alfabe konusunda da böyle yaptı. Bu konunun başöğretmenliğini üzerine aldı. 9 Ağustos 1928 akşamı İstanbul'da Sarayburnu'nda yapılan bir müsamerede Harf inkılâbını halka şöyle tanıttı:

"Arkadaşlar, zengin dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz." "Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, ha-mala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik, milleteverlik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir toplumun yüzde sekseni okuma yazma bilmezse bu aypıtır."

Bu sözler yeni bir inkılâp hareketinin başlama işareti oldu. Türkiye baştanbaş bir okul durumuna büründü. Yedisinden yetmişine herkes yeni harfleri öğrenmeye; bilenler ve aydın kişiler öğretmeye koyuldu. ATATÜRK, başöğretmen olarak ülke içinde gezilere çıktı. Her gittiği yerde bir kara tahtanın başına geçerek bu harfleri öğretti.

-Atatürk, halka Yeni Türk Harfleri'ni öğretme işinde rehberlik etmiştir.

Gazi Mustafa Kemal, Dolmabahçe sarayında düzenle-nen uygulamalı ders ve konferanslardan sonra, Ağustos ve Eylül (1928) ayları içinde, yeni Türk harflerini öğretmek, hakin bu konudaki yön-semelerini incelemek amacıyla gezilere çıktı. Önce Tekirdağ, Bursa, Çanakkale, Maydos (Eceabat) ve Gelibolu'ya gitti. Bundan sonra da Sinop, Samsun ve Amasya yoluyla Turhal, Tokat, Sivas, Şarkışla ve Kayseri şehirlerini dolaşıp Ankara'ya döndü.

- DEVAM EDECEK -

